

D'entre les moltes versions del mite de Prometeu, convé dedicar atenció a la que Plató va posar en boca de Protàgores, en el diàleg del mateix nom. En aquesta, el semideu no és un tecnòcrata arrogant, ni un revolucionari abrandat, sinó, per dir-ho així, un funcionari desitjós de servir al públic, un artesà delerós de fer bé el seu treball. Així, en veure que l'idiota del seu germà havia repartit totes les qualitats entre els animals i no n'havia deixat cap per als éssers humans, sent pietat, i és només aquest sentiment el que l'impulsa a furtar el foc als déus i a afrontar el corresponent i terrible càstig. Sense això, no s'hauria arribat fins ací i, per tant, no hi hauria cap ocasió de penedir-se, ni de sentir vergonya, ni de res. Tal vegada el destí de la humanitat és una existència breu i fulgurant, com van insinuar Jevons al segle XIX i Georges-Roegen al XX. I com saber si val més una mediocritat duradora que una fugaç esplendor? Per què el pobre Prometeu se n'hauria de fer responsable de res d'això?

La lectura del llibret de Sloterdijk deixa un dubte en l'aire: tenen algun sentit aquests textos d'oportunitat d'intel·lectuals famosos (i l'ací comentat no és ni de bon tros l'únic) que, en essència, no milloren significativament ni el coneixement de la crisi ecològica ni l'orientació pràctica de les respostes? Tal vegada el seu sentit és que comuniquen als seus seguidors que això del canvi climàtic va de debò. Tal com està el pati, amb un munt d'ignorants negacionistes als governs, potser això és més que suficient. Doncs això. ◀

Juli Capilla

JOAN FUSTER LLEGEIX EL *TIRANT LO BLANC*

Joan Fuster. Escrits sobre el Tirant lo Blanc
Mireia Ferrando Simón
354 pp., València, PUV, 2023

L'any 2022 Mireia Ferrando Simón va resultar guanyadora del Premi Joan Coromines d'Investigació Filològica, Històrica o Cultural que convoca anualment la Societat Coral El Micalet amb la col·laboració de la Universitat de València. Es tracta d'un premi prestigiós adreçat a treballs de caràcter filològic. Mireia el va guanyar amb un treball esplèndid, rigorós, detallat, exhaustiu sobre les investigacions, els estudis, els articles, la dedicació i la lectura conscienciosa que Joan Fuster va brindar a l'obra magna de la narrativa medieval catalana, el *Tirant lo Blanc*. Ara fa uns mesos es publicava el seu treball mercès al *savoir faire* de Publicacions de la Universitat de València, una edició, per cert, acurada, pulcra, bellament maque-

◀

tada i ordenada. Qui llegeixa el treball esmentat comprovarà la vàlua del treball premiat, i l'interès que suscitava en l'homenot de Sueca l'obra de Joanot Martorell.

El primer que cal destacar del llibre de Mireia Ferrando Simón és que ens alerta sobre el fet que hom podia sospitar que el *Tirant lo Blanc* no va despertar el mateix interès en Fuster que altres clàssics, com ara Ausiàs March, Jaume Roig, sant Vicent Ferrer o Isabel de Villena. Una premissa infundada que la jove investigadora valenciana —que encara no ha fet trenta anys!— atribueix al fet que Fuster no li va dedicar cap monogràfic i, també, a «l'absència d'anàlisis sobre les aportacions de Fuster al *Tirant*». Que Joan Fuster fos un lector perspicaç, també de l'obra de Martorell, no deu estranyar ningú. I tampoc no ens hauria de sorprendre que li dedicara un munt de papers, més o menys dispersos, que podrien haver confegit un monogràfic homologable als que, efectivament, sí que va dedicar als *altres* clàssics medievals esmentats. Amb aquest treball, doncs, es pal·lia un equívoc si no insidiós sí incòmode. Perquè, efectivament, Joan Fuster no sols va llegir el *Tirant* atentament, sinó que el va defensar i reivindicar com una obra magnífica, fins a considerar-lo un clàssic universal de tots els temps, i a més a més en va fer difusió *onsevulla i sempre que* va poder. La defensa abrindada que Fuster va fer del *Tirant* al llarg del seu periple intel·lectual no es deu a un xovinisme de caràcter provincià, ni de bon tros, perquè altres investigadors i estudiosos —Marià Aguiló, Dámaso Alonso, Martí de Riquer, etc.— també n'han fet bandera i l'han defensat a capa i espasa —fins i tot Mario Vargas Llosa va arribar a publicar-ne tres treballs, entre els quals una *Lletra de batalla per Tirant lo Blanc*.

El llibre de Mireia Ferrando Simón té una estructura clara i didàctica. Es divideix en dues parts. Una primera, dedicada «a l'estudi del discurs de l'escriptor suecà sobre la novel·la». I una segona, més extensa, en què es recopilen tots els escrits de Joan Fuster sobre el *Tirant*, fins ara esparsos, introbables o de difícil accés.

La primera part es subdivideix, al seu torn, en tres capítols. El primer aborda com enfoca Fuster l'anàlisi de la història cultural i de quina manera s'encabeix, amb una gran originalitat, l'obra de Martorell en el context de la literatura medieval europea. El segon capítol dona compte de l'evolució de l'interès de Joan Fuster pel *Tirant*, és a dir, en funció del context històric en què es produeixen les diverses aproximacions de l'intel·lectual a la novel·la. Ferrando Simón hi detecta sensibilitats diferents, més o menys reivindicatives: des de les més innocents o anecdòtiques de la primera època, que buscaven «captar l'atenció del gran públic», fins a estudis més rigorosos sobre aspectes de caràcter sociològic, ideològic o filològic. En el tercer capítol, s'hi tracta quasi exclusivament la reivindicació del *Tirant* com a clàssic de la literatura catalana i universal.

En la segona part, Mireia Ferrando Simón ens ofereix totes les contribucions de Joan Fuster sobre el *Tirant*. La investigadora no només aplega textos extrets a partir d'una recerca exhaustiva per hemeroteques i arxius, sinó que rescata també —amb gran encert i molt bon criteri per part seua— aportacions de caràcter bibliogràfic i audiovisual. Ferrando Simón remarca explícitament l'actualitat del pensament de Joan Fuster en relació amb les seues contribucions sobre el *Tirant*.

Glossar o sintetitzar en una ressenya el magnífic treball que suposa el llibre que comentem ara i ací no té gaire sentit. Cal llegir-se'l directament perquè paga molt la pena. Però sí que convé, o m'agradaria, destacar-ne algunes qüestions que es tracten amb subtileza al llibre i que, de ben segur, cridaran l'atenció dels lectors enamorats de l'obra de Martorell. Un dels punts de més interès rau en l'autoria de la darrera part del *Tirant*, atribuïda tradicionalment a Martí J. de Galba. I que, posteriorment, hom va assignar a uns presumptes plagis orquestrats pel mateix Martorell a partir de textos de Joan Roís de Corella. Així de clar i taxatiu es mostra, en canvi, Joan Fuster, a propòsit dels presumptes plagis atribuïts a Joanot Martorell a partir de textos del seu coterrani, Joan Roís de Corella:

L'intermediari en la «corellització» del *Tirant*, ¿qui fou? No Corella, òbviament, ja només era una mòmia beata, absorbit per la traducció del *Cartoixà*, preocupat pels recels dels pares inquisidors sobre la seua traducció del *Salteri*, i potser penedit de les seues «poesies» de joventut, que tant estimaven les burgeses de *Lo somni de Joan*. ¿Qui?

La benedicció que Miguel de Cervantes fa al *Quixot* —en boca del capellà d'Alonso Quijano, *el Bueno*— del *Tirant lo Blanc* és recurrent en Joan Fuster, a pesar d'una certa supeditació de l'obra catalana a la castellana. Fuster denuncia el caràcter subaltern de la comparança, però sap que la *maniobra* redunda a benefici d'inventari de la literatura catalana i, al seu torn, de la nació que la sustenta (la subtileza de Fuster anava encara més enllà, perquè transcendia, a posta, la consideració reduccionista de novel·la valenciana en favor d'una perspectiva nacional catalana).

Els textos propis de Joan Fuster traspuen la seua intel·ligència i la seua capacitat analítica. Aplegats en un segon bloc, són de naturalesa diversa. Hi ha textos periòdics, articles erudits i, fins i tot, papers que, tot i no estar focalitzats en l'obra de Martorell, n'aborden aspectes significatius i interessants. N'hi trobem també alguns fragments de la correspondència de Joan Fuster amb alguns erudits de l'època —Ernest Martínez Ferrando, Eulàlia Duran i Joan Coromines— sobre el *Tirant*. Alguns dels textos recollits en aquesta segona part van ser publicats inicialment a revistes prestigioses i diaris com ara *Pont Blau*, *Levante*, *Tele/Estel*, *Tele/eXprés*,

La Vanguardia, *El Temps*, *Serra d'Or* i *Qué y Dónde*. Cal subratllar la minuciositat que hi ha aplicat Mireia Ferrando Simón, a l'hora d'editar-los, perquè ha tingut la delicadesa d'indicar gràficament (amb claudàtors, parèntesis i subratllats) les diferents versions dels articles, alguns dels quals serien inclosos més tard en algun capítol d'algun llibre del mateix Fuster. Per últim, s'hi inclouen alguns textos inèdits, com ara una sèrie de conferències de finals dels anys seixanta destinades a ser impartides a l'Ateneu Mercantil de València. Una sí que arribà a pronunciar-s'hi, l'any 1969, i portava per títol «Lectors i lectures del *Tirant*». La segona, intitulada «La posteritat del *Tirant*», és una versió de la primera. I encara n'hi ha una tercera versió, de la conferència, a propòsit del cinquè centenari de la mort de Joanot Martorell. «La peripècia del *Tirant*». Totes tres han romàs inèdites durant dècades i veuen la llum editorial ara.

Com sempre, llegint aquests articles no només descobrim —o redescobrim, segons el cas de cadascú— que Joan Fuster sempre va mostrar un interès *desinteressat*, generós, lliurat... pel *Tirant lo Blanc*, sinó que les seues reflexions són rabiosament actuals i destil·len una subtileza i una perspicàcia fabuloses, difícilment superables. I no podem oblidar el sentit de l'humor, la ironia i la suspicàcia metòdica que solen acompanyar els seus escrits, la qual cosa redunda en una lectura amena, a més d'instructiva. En alguna ocasió aquesta ironia, aplicada a algun desgraciat episodi protagonitzat per algun politicastre local de l'època, deriva en pura facècia: un ditirambe hilarant que fa vindre de seguida el somriure a la cara. Llegiu, si no, els articles publicats l'any 1983, en plena «Batalla de València», a *Qué y Dónde*: «La llengua del *Tirant*» i «El pobre Martorell» (p. 301-304). N'hi ha per a sucari-hi pa i més i podrien aplicar-se perfectament a algun eixelebrat que es dedica en l'actualitat —ara mateix, ai mare!— a administrar l'erari públic.

Aquest llibre esplèndid de Mireia Ferrando Simón sobre els treballs de Joan Fuster entorn del *Tirant lo Blanc*, l'obra cabdal de la literatura catalana medieval, s'arredoneix amb un epíleg ben adient —per la clarividència que traspua, tan característica de Joan Fuster—. I es completa amb les referències bibliogràfiques de rigor i un índex onomàstic, marca de la casa (PUV), a més d'un colofó ben encertat: «Aquest llibre s'acabà d'imprimir a València el Nou d'Octubre de 2023, Dia Nacional del País Valencià».

Cal felicitar com pertoca Mireia Ferrando Simón, l'autora del llibre que acabem de comentar. Paga la pena llegir-lo amb atenció. És un treball honest, rigorós i pertinent; una contribució ben encertada i feliçment reconeguda i premiada que redundarà i consolidarà, encara més, dues figures insignes, cabdals, de la nostra literatura —la catalana, per descomptat— com ara són Joanot Martorell i Joan Fuster. Ben bé que s'ho mereixen. ◀